

Zawieszenie wykonywania zobowiązań przedsiębiorcy wszczynającego postępowanie naprawcze

Celem prezentowanych rozważań jest analiza przepisów dotyczących zawieszenia wykonania zobowiązań przedsiębiorcy wszczynającego postępowanie naprawcze. Kwestia zakresu moratorium na wykonywanie zobowiązań przedsiębiorcy nie została do tej pory rozstrzygnięta w orzecznictwie. Nie jest w szczególności jasne, czy obejmuje ono zobowiązania przedsiębiorcy zabezpieczone rzeczowo. Pomimo ogromnej doniosłości praktycznej zagadnienie to, sprowadzające się w istocie rzeczy do odpowiedzi na pytanie, czy spłata wierzytelności zabezpieczonych rzeczowo zostaje zawieszona w momencie wszczęcia postępowania naprawczego czy też nie, nie doczekało się obszerniejszego opracowania w piśmiennictwie. Wypowiedzi doktryny, choć zróżnicowane, zdają się w większości nie uwzględniać nadrzędnego celu postępowania naprawczego, jakim jest przywrócenie przedsiębiorcy zdolności do konkurowania na rynku. Bez zawieszenia wykonania zobowiązań przedsiębiorcy, które są zabezpieczone rzeczowo, ten cel nie może zostać osiągnięty. Zdaniem autora, *de lege lata* art. 498 ust. 1 pkt 1 prawa upadłościowego i naprawczego¹ należy interpretować w ten sposób, że zawieszeniu ulega wykonywanie wszystkich zobowiązań przedsiębiorcy za wyjątkiem wierzytelności opisanych w ust. 4 i ust. 5 tego przepisu. Zgodnie z tym poglądem zawieszeniu podlega też wykonanie zobowiązań zabezpieczonych rzeczowo. W związku z niejasnościami, do jakich prowadzi interpretacja wskazanych przepisów, autor postuluje także rozważenie *de lege ferenda* zmiany brzmienia art. 498 ust. 1 p.u.n. w takim kierunku, aby w sposób niebudzący wątpliwości rozstrzygnąć, że moratorium na wykonanie zobowiązań przedsiębiorcy wszczynającego postępowanie naprawcze dotyczy wszystkich jego zobowiązań.

I. Wstęp

Postępowanie naprawcze jest stosunkowo nową instytucją w polskim porządku prawnym, uregulowaną w art. 492–521 p.u.n. Stosuje się je wobec przedsiębiorców zagrożonych niewypłacalnością, wpisanych do Krajowego Rejestru Sądowego. Przedsiębiorca jest zagrożony niewypłacalnością, jeżeli pomimo wykonywania swoich zobowiązań według rozsądnej oceny jego sytuacji ekonomicznej jest oczywiste, że w niedługim czasie stanie się niewypłacalny (zob. art. 492 ust. 2 p.u.n.).

Alternatywnie postępowanie naprawcze może zostać wszczęte za zgodą sądu wobec przedsiębiorcy, który zgłosił wniosek o ogłoszenie upadłości, w przypadku oddalenia tego wniosku (art. 12 ust. 3 p.u.n.). Podstawowym celem postępowania naprawczego jest uchronienie przedsiębiorcy przed upadłością i doprowadzenie do układu z wierzycielami.

Zgodnie z intencjami twórców ustawy postępowanie naprawcze miało stanowić szczególny rodzaj postępowania interwencyjnego, opartego o zasadę szybkości, którego wyłącznym celem powinna być naprawa kondycji przedsiębiorcy tak, aby przywrócić mu zdolność do konkurowania na rynku². Stanowi to w istocie odwrócenie hierarchii celów obowiązujących w postępowaniu upadłościowym, w którym celem podstawowym (choć niewyłącznym) jest zaspokojenie roszczeń wierzycieli w jak najwyższym stopniu (art. 2 p.u.n.).

Niestety pomimo pozornej atrakcyjności postępowania naprawczego nie jest ono w praktyce wykorzystywane przez polskich przedsiębiorców. Przez ponad 10 lat, jakie upłynęły od uchwalenia prawa upadłościowego i naprawczego, zaledwie jedna spółka publiczna przeprowadziła skuteczne postępowanie naprawcze. Jednocześnie w samym 2009 r. ogłoszono upadłość 673 spółek³, w tym 6 spółek publicznych. W ocenie autora, ten stan rzeczy polegający na braku wykorzystania instytucji postępowania naprawczego jest wysoce niezadowalający, a jedną z głównych przyczyn tej sytuacji jest niepewność co do skutków wszczęcia postępowania naprawczego. Jednocześnie tym artykułem autor pragnąłby zaprosić do dyskusji na temat stanu polskiego prawa naprawczego i rozwiązań, które mogłyby uczynić je użytecznym instrumentem dla przedsiębiorców zagrożonych niewypłacalnością.

2. Rys historyczny postępowania naprawczego

Choć postępowanie naprawcze jest nową instytucją w prawie polskim, to można się pokusić o stwierdzenie, że niektóre z elementów tej procedury miały swój pierwowzór w postępowaniu układowym, które zostało przyjęte w prawie o postępowaniu układowym⁴.

¹ Ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361 ze zm.), dalej jako p.u.n.

² Uzasadnienie do projektu ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, Sejm IV kadencji, druk sejmowy nr 809, s. 44, por. www.sejm.gov.pl.

³ Por. <http://www.egospodarka.pl/48490,Upadlosci-firm-w-Polsce-w-2009-r,1,39,1.html>.

⁴ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo o postępowaniu układowym (Dz. U. Nr 93, poz. 836 ze zm.), dalej jako p.p.u.

Postępowanie układowe było postępowaniem prewencyjnym⁵, w wyniku którego zawierano układ z wierzycielami mający na celu restrukturyzację zobowiązań dłużnika⁶. Postępowanie układowe mogło być wszczęte wobec przedsiębiorcy, który wskutek wyjątkowych i niezależnych od niego okoliczności zaprzestał płacenia długów lub przewidywał w najbliższej przyszłości zaprzestanie ich płacenia. Artykuł 4 p.p.u. określał wierzycieli nieobjęte postępowaniem układowym, wśród których znajdowały się m.in. zarówno podatki, należności z tytułu ubezpieczeń społecznych, z umowy o pracę, o rentę, dożywocie, alimenty, jak i należności zabezpieczone zastawem lub hipoteką.

Skutki wszczęcia postępowania układowego określał art. 29 p.p.u. Po otwarciu postępowania układowego dłużnikowi nie wolno było spłacać długów objętych postępowaniem. Warto dodać, że § 2 art. 29 p.p.u. wprowadzał także zakaz prowadzenia egzekucji przeciwko dłużnikowi w poszukiwaniu wierzycieli objętych postępowaniem układowym. Brzmienie art. 29 p.p.u. nie nastrożało w tym zakresie wątpliwości – układ oraz wszelkie skutki wszczęcia postępowania dotyczyły jedynie wierzycieli objętych postępowaniem, czyli niewymienionych w art. 4 p.p.u. Wierzycieli zabezpieczone hipoteką lub zastawem mogły być natomiast na mocy art. 46 p.p.u. wciągnięte na listę wierzycieli za zgodą wierzyciela. Nie zmienia to jednak faktu, że wobec tych wierzycieli nie następowały skutki otwarcia postępowania określone w art. 29 p.p.u.

Prawo o postępowaniu układowym zostało 1.10.2003 r. zastąpione prawem upadłościowym i naprawczym, wprowadzającym do polskiego porządku prawnego instytucję postępowania naprawczego.

3. Skutki wszczęcia postępowania naprawczego – wykładnia literalna

Z punktu widzenia przedsiębiorcy wszczynającego postępowanie naprawcze niewątpliwie najatrakcyjniejszym elementem postępowania są jego skutki uregulowane w art. 498 p.u.n., czyli zawieszenie wykonania zobowiązań przedsiębiorcy, a także zawieszenie możliwości wszczynania i prowadzenia wobec niego postępowań zabezpieczających i egzekucyjnych.

Niestety pomimo pozornej atrakcyjności potencjalnych następstw wszczęcia postępowania naprawczego wątpliwości interpretacyjne powodują, że skorzystanie z tej instytucji obarczone jest istotnym ryzykiem prawnym. Może się bowiem okazać, że po wszczęciu postępowania naprawczego wierzyciele hipoteczni lub zabezpieczeni zastawem rozpoczną egzekucję swoich wierzycieli wobec przedsiębiorcy, co oczywiście zniweczy cel postępowania naprawczego.

⁵ Wyrok Sądu Najwyższego (dalej jako SN) z 20.09.2000 r. (I CKN 270/00), LEX nr 51340.

⁶ Zob. K. Kohutek, *Wszczęcie postępowania naprawczego*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2004/1, s. 14.

W opinii autora jest wątpliwe, czy wierzyciele rzeczowi uprawnieni byłoby do rozpoczęcia egzekucji swoich wierzycieli i poniżej zostaną przedstawione argumenty na poparcie tej tezy. Na te potrzeby warto się przyjrzeć zmianom, jakim w ostatnim czasie podlegał analizowany przepis.

Zgodnie z pierwotnym brzmieniem art. 498 ust. 3 p.u.n. przepisów o skutkach wszczęcia postępowania naprawczego nie stosowało się wobec wierzycieli wymienionych w art. 273 p.u.n., co oznaczało, że z mocy wyraźnego brzmienia ustawy skutki wszczęcia postępowania naprawczego nie dotyczyły należności alimentacyjnych, rent z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci, wierzycieli o wydanie mienia z masy upadłości, wierzycieli, za które upadły odpowiada w związku z nabyciem spadku po wszczęciu postępowania naprawczego, i składek na ubezpieczenie społeczne.

Skutki wszczęcia postępowania naprawczego nie dotyczyły też wierzycieli ze stosunku pracy oraz wierzycieli zabezpieczonych na mieniu upadłego hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym i hipoteką morską, chyba że wierzyciel wyraził zgodę na objęcie układem (wszystkie wyróżz. – R.G.).

W wyniku tzw. dużej nowelizacji prawa upadłościowego i naprawczego⁷, która weszła w życie 2.05.2009 r., uchylono art. 498 ust. 3 p.u.n., a jednocześnie zmieniono brzmienie ust. 1 tego przepisu. Obecnie art. 498 ust. 1 p.u.n. przewiduje, że z dniem wszczęcia postępowania naprawczego:

- 1) zawiesza się wykonanie zobowiązań przedsiębiorcy,
- 2) zawiesza się naliczanie odsetek należnych od przedsiębiorcy,
- 3) potrącenie wierzycieli jest dopuszczalne z uwzględnieniem przepisów art. 89 p.u.n.,
- 4) nie mogą być wszczynane przeciwko przedsiębiorcy postępowania zabezpieczające i egzekucyjne, a wszczęte podlegają z mocy prawa zawieszeniu, z wyjątkiem postępowań zabezpieczających i egzekucyjnych dotyczących wierzycieli nieobjętych układem.

Literalne brzmienie znowelizowanego art. 498 p.u.n. sugeruje, że z dniem wszczęcia postępowania naprawczego zawieszeniu ulega wykonanie wszystkich, *lege non distinguente*, zobowiązań przedsiębiorcy (w tym również niepieniężnych)⁸.

Wniosek ten wydaje się uprawniony szczególnie w obliczu faktu, że pkt 4 powołanego artykułu został uzupełniony o postanowienia, które wyłączają zawieszenie i wszczynanie postępowań zabezpieczających i egzekucyjnych w stosunku do wierzycieli nieobjętych układem. Pogląd ten nie zdobył jednak powszechnego uznania w doktrynie.

S. Gurgul uznaje, że wniosek o zawieszeniu wykonania wszelkich zobowiązań przedsiębiorcy jest nie

⁷ Ustawa z 6.03.2009 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. Nr 53, poz. 434).

⁸ Nie powinno ulegać przy tym wątpliwości, że zawieszenie obowiązku wykonania zobowiązań na podstawie art. 498 ust. 1 pkt 1 p.u.n. skutkuje odroczeniem terminu, w jakim zobowiązania przedsiębiorcy stają się wymagalne, niezależnie od postanowień umownych, decyzji administracyjnych, orzeczeń sądu, czy też innych przepisów prawa, zob. np. R. Adamus, w: *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, A. Witosz (red.), Warszawa 2010, s. 914.

do zaakceptowania w świetle założeń wykładni systemowej i funkcjonalnej⁹. Zdaniem tego autora, pomimo brzmienia przepisu, wierzytelności, które nie mogą być w ogóle objęte układem, powinny być realizowane przez przedsiębiorcę przez cały czas trwania postępowania naprawczego (przykładowo, takimi wierzytelnościami są wierzytelności alimentacyjne i wierzytelności z tytułu poszczególnych umów szczegółowych zawartych w wykonaniu umowy ramowej, której przedmiotem są terminowe operacje finansowe). Nie wypowiada się on jednak *expressis verbis* na temat wierzytelności, które mogą być objęte układem.

W opinii F. Zedlera należy przyjąć, że zawieszenie wykonania zobowiązań przedsiębiorcy dotyczy wyłącznie wierzytelności, które mogą być objęte układem zawierającym w postępowaniu naprawczym¹⁰, co sugerowałoby (choć nie wprost), iż autor dopuszcza możliwość zawieszenia wykonywania zobowiązań w przypadku wierzytelności, które mogą być objęte układem, pod pewnymi warunkami. Niemniej jednak kwestia ta zostaje przez tego autora pominięta.

Jeszcze inaczej zapatruje się na tę kwestię R. Adamus, który dzieli stosunki prawne z udziałem przedsiębiorcy wszczynającego postępowanie naprawcze na stosunki prawne, których dotyczą skutki wszczęcia (tj. wierzytelności objęte układem), stosunki prawne, których nie dotyczą skutki wszczęcia postępowania naprawczego (tj. wierzytelności, które nie mogą być objęte układem w ogóle, jak np. wyżej wskazane wierzytelności alimentacyjne), oraz stosunki prawne, których objęcie skutkami wszczęcia postępowania naprawczego jest uzależnione od zgody wierzyciela, przy czym, zdaniem tego autora, skutki wszczęcia postępowania naprawczego miałyby dotyczyć tych wierzytelności od momentu złożenia stosownego oświadczenia woli przez wierzyciela¹¹.

Zdaniem autora niniejszego artykułu, poglądy nieprzyznające przedsiębiorcy, wbrew wyraźnemu brzmieniu art. 498 ust. 1 pkt 1 p.u.n., moratorium na wykonywanie jego zobowiązań nie zasługują na poparcie.

Należy się natomiast przychylić do poglądu P. Zimmermana, zgodnie z którym skutki wszczęcia postępowania naprawczego określone w art. 498 ust. 1 pkt 1 p.u.n. (a także pkt 2 i pkt 3) obejmują wszystkie wierzytelności z zastrzeżeniem ust. 4 i ust. 5 tego artykułu. Zdaniem tego autora, zawieszenie spłaty zobowiązań oznaczać będzie, że termin wymagalności roszczeń zostanie przesunięty do chwili określonej w układzie, pod warunkiem jego zatwierdzenia, zaś w razie niezawarcia (lub niezatwierdzenia) układu zawieszony termin wymagalności zostanie przywrócony do swojej pierwotnej daty¹². Z kolei zawieszona zobowiązania nieobjęte układem zostaną spłacone niezwłocznie po zakończeniu postępowania naprawczego (w przypadku gdyby pierwotny termin wymagalności

przypadał w czasie trwania postępowania naprawczego) lub w swoim zwykłym terminie płatności, jeżeli jest późniejszy¹³.

Warto też wskazać na wyłączenia przewidziane w art. 498 ust. 4 i ust. 5 p.u.n. Wyraźne wyłączenia ustawowe przewidziane w ust. 4 i ust. 5, chroniące określoną grupę wierzycieli, uzasadniają dodatkowo pogląd o objęciu tezą art. 498 ust. 1 p.u.n. wszelkich innych zobowiązań przedsiębiorcy, tj. zawieszeniu ich wykonywania.

4. Skutki wszczęcia postępowania upadłościowego – wykładnia celowościowa

Autor niniejszego artykułu przychylił się do poglądu P. Zimmermana, że przepis art. 498 ust. 1 pkt 1 p.u.n. dotyczy (z zastrzeżeniem ust. 4 i ust. 5) wszystkich zobowiązań przedsiębiorcy.

O ile możliwe jest rozważenie, czy w świetle wykładni systemowej i celowościowej zasadne byłoby, mimo wyraźnego brzmienia przepisu, odmówienie zawieszenia wykonywania zobowiązań, które w ogóle nie mogą być objęte układem, o tyle, zdaniem autora, wniosek taki wydaje się całkowicie nieuzasadniony w stosunku do zobowiązań, które mogą zostać objęte układem za zgodą wierzycieli, a które w praktyce mogą mieć największe znaczenie w procesie restrukturyzacji zobowiązań przedsiębiorcy.

Na uzasadnienie tej argumentacji należy powołać zarówno względy natury celowościowej, jak i założenia nowelizacji komentowanego artykułu. Zgodnie z uzasadnieniem do projektu dużej nowelizacji prawa upadłościowego i naprawczego „nie można też wykluczyć, że wierzyciele, których wierzytelności mogą być w postępowaniu upadłościowym objęte układem za ich zgodą, będą zainteresowani przeprowadzeniem postępowania naprawczego. Proponowana zmiana art. 498 ma na celu objęcie układem w postępowaniu naprawczym wszystkich wierzytelności, które mogą być objęte układem w postępowaniu upadłościowym”¹⁴.

Interpretacja przepisu art. 498 p.u.n., która *de facto* uniemożliwiałaby przedsiębiorcom zawieszenie wykonywania zobowiązań, które mogą być objęte układem tylko za zgodą wierzycieli, niweczy, w ocenie autora, sens postępowania naprawczego.

Należy zauważyć, że w przypadku przedsiębiorców zagrożonych niewypłacalnością długi zabezpieczone rzeczowo (zarówno w postaci hipoteki, jak i zastawów) stanowią w praktyce znaczną część ich zobowiązań. Sytuacja, w której wszczęcie postępowania naprawczego miało by nie wywoływać skutków w stosunku do takich zobowiązań,

⁹ S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 1344.
¹⁰ F. Zedler (red.), *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 962–963.

¹¹ R. Adamus, *Prawo naprawcze przedsiębiorcy*, Warszawa 2009, s. 278.

¹² Należy przy tym zauważyć, że przywrócenie do pierwotnej daty może w zasadzie dotyczyć jedynie wierzytelności, których wymagalność zgodnie z oryginalną umową (lub przepisami) przypadła po otwarciu postępowania naprawczego, skoro warunkiem rozpoczęcia postępowania naprawczego jest nieposiadanie przez przedsiębiorcę żadnych wymagalnych zobowiązań. Zob. jednak alternatywną przesłankę wszczęcia postępowania naprawczego z art. 12 ust. 3 p.u.n.

¹³ P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe i naprawcze*, Warszawa 2012.

¹⁴ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, Sejm VI kadencji, druk sejmowy nr 654, s. 33, por. www.sejm.gov.pl.

prowadziłyby do nieprzydatności tego postępowania dla znacznej części podmiotów działających na rynku, które uzyskują finansowanie swoich przedsięwzięć za pomocą kredytów zabezpieczonych hipotekami i zastawami.

Umowy kredytowe zawierają standardowo postanowienia, które pozwalają kredytodawcom na wypowiedzenie umowy i zażądanie natychmiastowej spłaty zobowiązań w razie niespłacenia raty kredytu. Przedsiębiorca, który wie, że nie będzie w najbliższym czasie w stanie spłacić znaczącej raty kredytu z uwagi na przejściowe problemy finansowe, byłby z pewnością zainteresowany wszczęciem postępowania naprawczego. Gdyby przyjąć, że zawieszenie wykonania zobowiązań dotyczy także zobowiązań zabezpieczonych rzeczowo, przedsiębiorca taki uzyskałby kilka (4 lub, w przypadku małych i średnich przedsiębiorców, 3, por. art. 519 p.u.n.) miesięcy na podjęcie negocjacji z kredytodawcami, zaś kredytodawcy mogliby w tym czasie przeanalizować propozycje układowe.

Uznanie, że zawieszenie wykonania zobowiązań nie dotyczy zobowiązań zabezpieczonych rzeczowo albo iż skutki wszczęcia postępowania naprawczego dotyczą ich dopiero od momentu uzyskania odpowiedniej zgody kredytodawców, prowadziłyby do pogrzebienia szans przedsiębiorcy na wyjście z kłopotów zanim w ogóle rozpocząłby rozmowy z kredytodawcami.

Prowadziłyby to bowiem do wypowiedzenia przez kredytodawców umów kredytowych, których stroną jest przedsiębiorca, i do wszczęcia wobec niego postępowań egzekucyjnych (co przy takiej interpretacji pkt 1 byłoby z całą pewnością możliwe w świetle art. 498 ust. 1 pkt 4 p.u.n.)¹⁵.

W istocie więc zanim przedsiębiorca zdążyłby w ogóle zaproponować jakiegokolwiek rozwiązanie swoich problemów ekonomicznych jego kredytodawcy, dowiadując się o wszczęciu postępowania naprawczego i nie uzyskując spłaty raty kredytowej, mogliby zażądać natychmiastowej spłaty wierzytelności. Jest to w szczególności prawdopodobne w przypadku, gdy przedsiębiorca miałby kilku wierzycieli zabezpieczonych rzeczowo. Trudno bowiem przyjąć, że w takiej sytuacji którykolwiek z tych wierzycieli zgodziłby się na objęcie układem, skoro stawiałoby go to od samego początku w gorszej sytuacji niż wierzycieli, którzy nie wyrazili zgody na objęcie układem ich wierzytelności.

Z kolei uznanie zgodnie z wyraźnym brzmieniem dyspozycji art. 498 ust. 1 pkt 1 p.u.n., że moratorium na wykonanie zobowiązań przedsiębiorcy dotyczy zobowiązań zabezpieczonych rzeczowo, dałoby przedsiębiorcy kilka miesięcy na porozumienie z wierzycielami i wyjście z trudnej sytuacji ekonomicznej. Warto tu zauważyć, że jest bardzo mało prawdopodobne, aby doszło do pokrzywdzenia wierzycieli zabezpieczonych rzeczowo, gdyby zawieszona została spłata ich wierzytelności. W razie niekorzystnych dla nich propozycji układowych tacy wierzyciele mogą odmówić objęcia swoich wierzytelności układem i zaspokoić się w czasie postępowania naprawczego w identyczny sposób, jak uczyniliby to przed jego otwarciem.

¹⁵ Interpretacja, według której art. 498 ust. 1 pkt 1 p.u.n. miałby nie dotyczyć wierzytelności zabezpieczonych rzeczowo, pomimo swojego literalnego brzmienia musiałaby skutkować tym bardziej stwierdzeniem, że nie obejmuje ich też art. 498 ust. 1 pkt 4 p.u.n. Szerzej na temat właściwego rozumienia art. 498 ust. 1 pkt 4 p.u.n.

Z punktu widzenia przedsiębiorcy zagrożonego niewypłacalnością kilkumiesięczny okres, w którym może on prowadzić negocjacje z kredytodawcami bez zagrożenia w postaci natychmiastowego unicestwienia przedsiębiorstwa, jest nie do przecenienia.

5. Prowadzenie egzekucji po wszczęciu postępowania naprawczego

W kontekście interpretacji art. 498 ust. 1 pkt 1 p.u.n. nie można pominąć brzmienia wspomnianego wcześniej art. 498 ust. 1 pkt 4 p.u.n. i wzajemnej relacji tych przepisów.

Zgodnie z art. 498 ust. 1 pkt 4 p.u.n. wraz z rozpoczęciem postępowania naprawczego nie mogą być wszczynane przeciwko przedsiębiorcy postępowania zabezpieczające i egzekucyjne, a wszczęte podlegają z mocy prawa zawieszeniu, z wyjątkiem postępowań zabezpieczających i egzekucyjnych dotyczących wierzytelności nieobjętych układem. Wzajemne zestawienie treści pkt 1 i pkt 4 art. 498 ust. 1 p.u.n. mogłoby doprowadzić do błędnego wniosku, że chociaż na podstawie pkt 1 przedsiębiorca zawiesza wykonanie swoich zobowiązań, także tych, które nie są objęte układem, to na podstawie pkt 4 może być przeciwnie co do tych wierzytelności prowadzona egzekucja¹⁶. Tak jednak nie jest i sprzeczność między tymi przepisami jest tylko pozorna. Co do zasady, bowiem wobec przedsiębiorcy wszczynającego postępowanie naprawcze nie będą prowadzone postępowania egzekucyjne, skoro jednym z podstawowych warunków wszczęcia postępowania naprawczego jest wykonywanie przez przedsiębiorcę jego wymagalnych zobowiązań. W przypadku zaś zobowiązań, których termin wymagalności przypada po wszczęciu postępowania naprawczego, ich wymagalność zostaje odroczone do chwili, która zostanie określona w układzie, ewentualnie do daty zakończenia postępowania naprawczego (w przypadku wierzytelności nieobjętych układem).

¹⁶ Należy zwrócić uwagę, że nie jest do końca jasne, co miał na myśli ustawodawca w art. 498 ust. 1 pkt 4 p.u.n., wskazując, iż moratorium na prowadzenie postępowań zabezpieczających i egzekucyjnych nie dotyczy wierzytelności „nieobjętych układem”. Nie jest bowiem oczywiste, czy można uznać, że wierzytelności zabezpieczone rzeczowo są „nieobjęte układem”, skoro mogą być objęte układem za zgodą wierzycieli. Pojęcie wierzytelności „nieobjętych układem” pojawia się w przepisach ustawy poza art. 498 ust. 1 pkt 4 jedynie w art. 206 ust. 1¹ pkt 1 p.u.n. W pozostałych przypadkach ustawodawca, odwołując się do wierzytelności, które nie mogą być objęte układem w ogóle, oraz wierzytelności, które mogą być objęte układem warunkowo posługuje się pojęciem wierzytelności „nieobjętych z mocy prawa układem” lub też desygnuje elementy tego zbioru niejako *a contrario* poprzez odwołanie się do wierzytelności „objętych z mocy prawa układem”. Wydaje się uprawniona teza, że zbiór wierzytelności „nieobjętych układem” nie pokrywa się ze zbiorem wierzytelności „nieobjętych z mocy prawa układem”, a także ze zbiorem wierzytelności innych niż wierzytelności „objęte z mocy prawa układem”. Możliwe byłoby zatem przyjęcie, że termin wierzytelności „nieobjęte układem” odnosi się wyłącznie do wierzytelności, które nie mogą być objęte układem w ogóle. Alternatywnie można uznać, że wierzytelnościami „nieobjętymi układem” są po prostu te wierzytelności, które nie zostały objęte układem w postępowaniu naprawczym. Innymi słowy, o tym, czy dana wierzytelność jest objęta układem czy nie, można byłoby stwierdzić dopiero po przyjęciu układu na zgromadzeniu wierzycieli. W takiej sytuacji praktyczne znaczenie art. 498 ust. 1 pkt 4 p.u.n. byłoby ograniczone do okresu pomiędzy przyjęciem układu a jego zatwierdzeniem. Niemniej jednak pojęcie wierzytelności „nieobjętych układem” wymaga, zdaniem autora, doprecyzowania.

Przepis art. 498 ust. 1 pkt 4 p.u.n. może mieć natomiast praktyczne zastosowanie w sytuacji wszczęcia postępowania naprawczego na podstawie art. 12 ust. 3 p.u.n. W takim przypadku, chociaż wykonywanie zobowiązań niepodlegających układowi uległoby zawieszeniu, to jednak mogłyby być kontynuowane dotyczące ich postępowania zabezpieczające i egzekucyjne, jeśli takie wierzytelności stały się już wymagalne przed rozpoczęciem postępowania naprawczego.

Wobec tego w przypadku postępowań naprawczych wszczętych na podstawie art. 12 ust. 3 p.u.n. zasadne byłoby rozważenie *de lege lata* możliwości odpowiedniego stosowania art. 141 ust. 1 w zw. z art. 4 p.u.n., zgodnie z którym sędzia-komisarz na wniosek upadłego albo zarządcy może zawiesić na okres do 3 miesięcy postępowania egzekucyjne co do wierzytelności nieobjętych z mocy prawa układem, jeżeli egzekucję skierowano do rzeczy niezbędnej do prowadzenia przedsiębiorstwa.

Odmówienie odpowiedniego stosowania art. 141 ust. 4 p.u.n. prowadziłyby do niedającego się zaakceptować systemowo wniosku, że w przypadku postępowania upadłościowego możliwe byłoby zawieszenie toczących się postępowań egzekucyjnych, zaś nie byłoby to możliwe w przypadku teoretycznie korzystniejszego dla przedsiębiorcy postępowania naprawczego.

Wypada przy tym uznać, że wobec faktu, iż sędzia-komisarz nie uczestniczy w postępowaniu naprawczym, kompetencja do zawieszenia postępowań egzekucyjnych powinna należeć do sądu upadłościowego¹⁷.

6. Skutki wszczęcia postępowania naprawczego – argumenty prawnoporównawcze

Wnioski przedstawione w niniejszym artykule znajdują też potwierdzenie w krótkiej analizie prawnoporównawczej z innymi porządkami prawnymi. Należy zwrócić uwagę, że w ustawodawstwie wielu krajów można znaleźć procedury bardzo podobne do polskiego postępowania naprawczego. Pogląd ten znajduje także poparcie w orzecznictwie. Zgodnie z wyrokiem SN z 16.02.2011 r.¹⁸ „porównanie zasad postępowania *sauvegarde* (...) z polskim postępowaniem naprawczym prowadzi do wniosku, że brak zasadniczych różnic pomiędzy tymi instytucjami prawnymi i mają one zbieżne cele”.

W doktrynie wyrażony zaś został pogląd, że wprowadzenie tej instytucji do polskiego systemu prawnego było skutkiem tego, iż ustawodawca podążył za światowymi tendencjami zmierzającymi do zapewnienia dłużnikom dostępu do odformalizowanych procedur restrukturyzacyjnych, wzorowanych na rozwiązaniach anglosaskich, w tym przede wszystkim na przepisach XI rozdziału kodeksu

upadłościowego (*U.S. Bankruptcy Code*)¹⁹. Wobec tego analiza taka jest ze wszech miar zasadna.

Postępowanie *sauvegarde* uregulowane przez francuski kodeks handlowy²⁰ jest postępowaniem służącym restrukturyzacji przedsiębiorstwa dłużnika. Wniosek o wszczęcie postępowania może złożyć przedsiębiorca, który jeszcze nie jest niewypłacalny, a który nie jest w stanie rozwiązać swoich trudności finansowych (art. L 620-1 francuskiego kodeksu handlowego). Składający wniosek nie jest przy tym zobligowany do wykazania, że jego trudności finansowe mogą doprowadzić do niewypłacalności. Zgodnie z art. L 622-7 francuskiego kodeksu handlowego z chwilą wszczęcia postępowania *sauvegarde* dłużnik nie może spłacać wierzytelności powstałych przed wydaniem postanowienia o wszczęciu postępowania. Co do zasady, dotyczy to wszystkich zobowiązań dłużnika objętego postępowaniem *sauvegarde*, poza ściśle określonymi wyjątkami (jak np. dopuszczalność potrącenia zobowiązań podobnych). Również wierzyciele zabezpieczeni rzeczowo nie mogą z chwilą wszczęcia postępowania dochodzić zaspokojenia z rzeczy obciążonej (choć oczywiście wszczęcie postępowania *sauvegarde* nie ma wpływu na istnienie ich zabezpieczeń). Dłużnik może natomiast spełniać niektóre zobowiązania powstałe po wszczęciu postępowania ochronnego, co do zasady, w zakresie, w jakim jest to konieczne dla prowadzonej przez niego bieżącej działalności gospodarczej (art. L 622-7 w zw. z art. L 622-17 francuskiego kodeksu handlowego).

W Stanach Zjednoczonych Ameryki postanowienia amerykańskiego kodeksu upadłościowego (*U.S. Bankruptcy Code*) też ułatwiają sanację przedsiębiorstwa dłużnika w razie rozpoczęcia reorganizacji przedsiębiorstwa prowadzonej na podstawie przepisów rozdziału XI tego kodeksu. Co do zasady, wraz ze złożeniem wniosku o rozpoczęcie postępowania upadłościowego (postępowanie reorganizacyjne jest w systematyce kodeksu upadłościowego jednym z rodzajów postępowania upadłościowego) zawieszeniu ulega spłata wszelkich zobowiązań przedsiębiorcy, a jego wierzyciele nie mogą dochodzić zaspokojenia swoich roszczeń (tzw. *automatic stay*) przed sądami, zaś wyjątki od tej zasady są określone bardzo ściśle²¹.

Należy również wskazać, że potrzeba uregulowania postępowania naprawczego została także dostrzeżona przez ustawodawców w krajach, w których do tej pory nie było tradycji prowadzenia tego typu postępowań. Przykładowo, można wskazać, że w marcu 2012 r. weszła w życie nowelizacja niemieckiego prawa upadłościowego wprowadzająca do niemieckiego porządku prawnego postępowanie naprawcze zwane *Schutzschirmverfahren*, wzorowane na amerykańskim postępowaniu reorganizacyjnym²². Przykład ten ilustruje zainteresowanie procedurami sanacyjnymi w różnych systemach prawnych, a także świadomość legislatorów, że nowoczesne postępowanie naprawcze, którego celem jest zachowanie przedsiębiorstwa dłużnika i przywrócenie mu możliwości konkurencyjności na rynku, jest niezbędne w XXI-wiecznej gospodarce rynkowej²³.

17 R. Adamus, *Prawo...*, s. 373.

18 Wyrok SN z 16.02.2011 r. (II CSK 326/11), LEX nr 785875.

19 R. Adamus, *Prawo...*, s. 29.

20 *Code de Commerce* – francuski kodeks handlowy, por. <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000005634379>.

21 Zob. § 362 rozdziału XI kodeksu upadłościowego (tytuł XI kodeksu upadłościowego Stanów Zjednoczonych Ameryki), por. <http://uscodebeta.house.gov/>.

22 Por. <http://kanzlei-nickert.de/kanzleinickert/banken-blog/item/799-schutzschirmverfahren-nach-esug.html>.

23 Wzmoczone zainteresowanie procedurami sanacyjnymi wiąże się niewątpliwie z sukcesem i popularnością francuskiego *sauvegarde*.

7. Wnioski

Postępowanie naprawcze stanowi potencjalnie atrakcyjne narzędzie, które mogłoby być wykorzystywane przez przedsiębiorców zagrożonych niewypłacalnością w celu sanacji ich przedsiębiorstw. Niestety pomimo nowelizacji przepisów prawa upadłościowego i naprawczego, dotyczących postępowania naprawczego procedura ta wciąż nie jest wykorzystywana przez polskich przedsiębiorców, co w konsekwencji częstokroć prowadzi do upadłości, także likwidacyjnej, której można byłoby zapobiec.

Zdaniem autora, jedną z przyczyn tego niezadowalającego stanu rzeczy jest niewłaściwa i potencjalnie niebezpieczna dla przedsiębiorców interpretacja przepisów dotyczących skutków wszczęcia postępowania naprawczego, wbrew jasnemu brzmieniu przepisów.

Zmiany wprowadzone w wyniku dużej nowelizacji prawa naprawczego i upadłościowego z 2009 r. nie powinny pozostawiać wątpliwości co do możliwości zawieszenia przez przedsiębiorcę prowadzącego postępowanie naprawcze wykonania swoich zobowiązań. W opinii autora, jakakolwiek inna interpretacja pozostaje w sprzeczności z intencjami ustawodawcy, a przede wszystkim z celem, jaki przyświeca postępowaniu naprawczemu.

Niemniej jednak w obliczu *de facto* braku orzecznictwa, które mogłoby przesądzić kwestię skutków wszczęcia postępowania naprawczego, można rozważyć, czy nie byłoby zasadne doprecyzowanie brzmienia art. 498 ust. 1 p.u.n. tak, aby wyraźnie wskazać, że wszczęcie postępowania naprawczego oznacza zawieszenie wykonania **wszystkich** zobowiązań przedsiębiorcy lub iż oznacza zawieszenie wykonania zobowiązań przedsiębiorcy z wyjątkiem tych, które nie mogą być objęte układem **nawet za zgodą wierzycieli**.

Takie ujęcie proponowanego przepisu rozwiąłoby, zdaniem autora nieuzasadnione, wątpliwości interpretacyjne.

Autor niniejszego opracowania postuluje także odpowiednie stosowanie art. 141 ust. 1 w zw. z art. 4 p.u.n. do sytuacji objętych hipotezą art. 498 ust. 1 pkt 4 p.u.n., tj. zawieszanie na okres 3 miesięcy postępowania egzekucyjnego, w szczególności gdyby przedstawiony powyżej pogląd się nie ostał. Pozwoliłoby to na uniknięcie absurdalnej sytuacji, w której byłoby możliwe uznanie, że zawieszenie egzekucji wierzytelności nieobjętych z mocy prawa układem jest dopuszczalne w przypadku postępowania upadłościowego, nie jest zaś możliwe w przypadku teoretycznie przychylniejszego dla przedsiębiorcy postępowania naprawczego.

Z uznaniem należy przyjąć Rekomendacje Zespołu Ministra Sprawiedliwości do spraw Nowelizacji Prawa Upadłościowego i Naprawczego z 10.12.2012 r.²⁴, postulujące wyłączenie możliwości wszczęcia i dalszego prowadzenia jakiegokolwiek egzekucji skierowanej do majątku dłużnika (po otwarciu postępowania naprawczego – przyp. P.G.)

albowiem taka egzekucja „wyklucza lub w istotny sposób utrudnia dalsze funkcjonowanie przedsiębiorcy oraz przeprowadzenie restrukturyzacji”. Wyłączenie możliwości wszczęcia i zawieszenie egzekucji miałyby dotyczyć też albo, jak chcą autorzy rekomendacji, w szczególności, wierzytelności zabezpieczonych hipoteką, zastawem, czy też zastawem rejestrowym. Przedmiotowe Rekomendacje, gdyby zostały implementowane do prawa upadłościowego i naprawczego doprowadziłyby do osiągnięcia celu postulowanego przez autora artykułu, czyli znacznego podniesienia efektywności postępowania naprawczego.

Warto, szczególnie w obecnej sytuacji ekonomicznej, aby przedsiębiorcy mogli sięgać po postępowanie naprawcze jako formę restrukturyzacji i, w efekcie, uzdrowienia ich sytuacji gospodarczej. Do tego są potrzebne jasne przepisy i ich jednolita interpretacja. Niniejszy artykuł stanowi zaproszenie do dyskusji nad kształtem postępowania naprawczego.

Summary

The suspension of the performance of an entrepreneur's obligations upon the reorganisation proceedings

The aim of the presented reasoning is to analyze the regulations concerning the suspension of an entrepreneur's obligations once he has started reorganization proceedings. The issue of the scope of the moratorium on an entrepreneur's obligations has not yet been concluded in case law. It is, in particular, unclear whether the scope includes an entrepreneur's collaterally secured obligations. Despite its huge practical significance, this issue, which, in essence, boils down to answering the question whether repayment of collaterally secured debts becomes suspended once reorganization proceedings are started or not, has not yet been comprehensively addressed in legal literature. Views of the doctrine, although varied, seem in most cases, not to take into account the main objective of reorganization proceedings, which is to restore an entrepreneur's ability to compete on the market. This objective cannot be achieved without suspending an entrepreneur's collaterally secured obligations. According to the author of this article, de lege lata of section 1 point 1 of Art. 498 of the Bankruptcy and Reorganization Law should be interpreted in such a way that all an entrepreneur's obligations should be suspended, except for the debts stipulated in sections 4 and 5 of this regulation. In accordance with this view, fulfillment of the collaterally secured obligations is also subject to suspension. In relation to the uncertainties which the interpretation of the above-mentioned provisions leads to, the author of this article postulates for the consideration of de lege ferenda change of the wording of section 1 Art. 498 of the Bankruptcy and Reorganization Law, in such a manner that would raise no doubts, clearly determining that the moratorium on fulfillment of an entrepreneur's obligations once he has started reorganization proceedings refers to all of his obligations.

Piotr Gałuszyński

Autor jest radcą prawnym, partnerem kierującym praktyką Bankowość, Finanse i Restrukturyzacja w kancelarii Kochański Zięba Rapala i Partnerzy w Warszawie.

²⁴ Rekomendacje Zespołu Ministra Sprawiedliwości do spraw Nowelizacji Prawa Upadłościowego i Naprawczego, Warszawa 10.12.2012 r., por. <http://ms.gov.pl/pl/novelizacja-prawa-upadlosciowego-i-naprawczego>, dalej jako Rekomendacje.

